

**PSİKİYATRİK VE
NÖROLOJİK BOZUKLUKLARIN
CEZA HUKUKU ANLAMINDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

KEMAL ERİM UĞUR

FİLİZ KİTABEVİ
İSTANBUL
2022

AĞUSTOS 2022

ISBN: 978-975-368-761-4

BASKI

Kiraz Medya Sanayi ve Ticaret A.Ş
Matbaacı Sertifika Numarası: 40162

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850) 441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com
bilgi@filizkitabevi.com
Yayıncı Sertifika Numarası: 48596

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanuni iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

ÖNSÖZ

"Psikiyatrik ve Nörolojik Bozuklukların Ceza Hukuku Anlamında Değerlendirilmesi" isimli çalışmada; modern ceza hukuku sistemlerinin, tıp biliminin kat ettiği gelişmeler ışığında elde ettiği kazanımlardan faydalanabilmesi ve kusur sorumluluğu prensibinin bu perspektiften yorumlanabilmesi amaçlanmıştır. Modern tıbbın geldiği nokta, ceza hukukunun tamamıyla dayanabileceği bir konumda olmasa da, yaşanan gelişmeler dikkate alındığında psikiyatri ve nöroloji alanlarının hukuk üzerindeki etkisinin önem kazandığı açıktır.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Zafer İçer'e ve Araştırma Görevlisi Beyzanur Yazar'a, bununla birlikte Sağlık Hukuku alanına yönel-memde büyük katkısı olan Doç. Dr. Hüseyin Melih Çakır'a teşekkür etmeyi borç bilirim.

Kemal Erim Uğur

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	III
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AKIL HASTALIĞI KAVRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ, TARİHİ VE CEZA HUKUKU TEORİLERİ İŞIĞINDA İNCELENMESİ

1)Akıl Hastalığı Tanımı, İbaresi ve Önerilen Alternatif.....	5
a)Akıl Hastalığı.....	5
b) Akıl Hastalığına Alternatif: Psikiyatrik ve Nörolojik Bozukluklar	10
ba)Hastalık Yerine Bozukluk Kavramının Tercih Edilmesinin Sebepleri.....	10
bb)''Psikiyatrik'' Bozukluk Kavramı	12
bc)Nörolojik Bozukluk Kavramı.....	15
2)Akıl Hastalıklarının ve Hukuki Statülerinin Tarihi	19
a)İlk ve Orta çağ Dönemi.....	20
b)İslam Hukuku Dönemi	24
c)Aydınlanma Çağı.....	26
3)Teoriler Işığında Akıl Hastalığının Değerlendirilmesi	29
a)Klasik Okul.....	31
aa)Cesar Becceria'nın Görüşleri	35
ab)Jeremy Bentham'ın Görüşleri	38
ac)Immanuel Kant'ın Görüşleri	41
ad)Karma Kuram.....	43
ae)Klasik Okul Öğretisine Göre Akıl Hastalarının Durumu	43
af)Klasik Okul Eleştirisi.....	45
b)Pozitivist Okul.....	47
ba)Cesare Lombroso	51
bb)Enrico Ferri.....	53
bc)Pozitivist Okul Öğretisine Göre Akıl Hastalarının Durumu	55

bd)Pozitivist Okul Eleştirisi	57
c)Ceza Hukuku Teorileri Işığında Nörolojik Bozukluk Sahibi Kişilerin Değerlendirilmesi	61
ca)Klasik Okul ve Temsilcilerine Göre.....	61
cb)Pozitivist Okul ve Temsilcilerine Göre	63

İKİNCİ BÖLÜM

PSİKİYATRİK VE NÖROLOJİK BOZUKLUKLARIN CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ

1)Kusur Kavramı	68
a)Ceza Hukukunda Kusurun Tarihçesi	69
b)Kusur Sorumluluğu Prensibi	71
c)Kusur Yeteneği	74
ca)Kusur Yeteneğinin Tanımı	74
cb)Kusur Yeteneğinin Unsurları	75
cba)Algılama Yeteneği	77
cbb)İrade Yeteneği	79
cc)Kusur Yeteneği Teorileri.....	81
cca)Normallik Teorisi.....	81
ccb)Korkabilme Teorisi.....	83
ccc)Kişiye Uygunluk Teorisi.....	84
2)Maddi Ceza Hukuku Açısından Akıl Hastalığı	85
a)Akıl Hastalıkları ile İlgili Kanuni Sistemler	87
aa)Biyolojik Sistem	87
ab)Psikolojik Sistem.....	89
ac)Karma Sistem	90
b)Türk Hukukunda Akıl Hastalığı	93
ba)765 s. Türk Ceza Kanunu Döneminde Akıl Hastalığı.....	93
bb)5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na Göre Akıl Hastalığı	97
bba)Failin Akıl Hastalığının Olması.....	97
bbb)Akıl Hastalığından Dolaylı Algılama Yeteneği veya İrade Yeteneğinin Etkilenmiş Olması	99
bbc)Eylem Gerçekleştirildiği Anda Akıl Hastalığının Etkili Olması	103

bbd)Etkisi Altında Olunan Akıl Hastalığı ile Eylem Arasında Nedensellik Bağı Olması	105
bc)Akıl Hastalarına Uygulanan Güvenlik Tedbirleri	106
c) Karşılaştırmalı Hukukta Akıl Hastalığı	119
ca)Alman Hukuku	119
cb)Fransız Hukuku	121
cc)Anglo Sakson Hukuku.....	122
3)Ceza Muhakemesi Hukuku, Kabahatler Hukuku ve İnfaz Hukuku Açısından Akıl Hastalığı	123
a)Ceza Muhakemesi Hukuku Açısından Akıl Hastalığı	124
aa)Zorunlu Müdafii Atanması	124
ab)Gözlem Altına Alınma	125
b)5326 s. Kabahatler Kanunu'na Göre Akıl Hastalığı	129
c)İnfaz hukukuna göre akıl hastalığı	130

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

PSİKİYATRİK VE NÖROLOJİK BOZUKLUKLARIN TIBBİ BOYUTU VE CEZA HUKUKU BAKIMINDAN SONUÇLARI, NÖROLOJİK BOZUKLUKLARLA İLGİLİ ÖZELLİK ARZ EDEN DURUMLAR

1)Psikiyatrik ve Nörolojik Bozuklukların Tıbbi Boyutu.....	153
a)Psikiyatrik Bozukluklar	153
aa)Psikiyatri ile Nöroloji Alanlarının Ayrımı.....	153
ab)Psikiyatrik Hastalıkların Sınıflandırılması	155
aba)DSM (Zihinsel Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel Başvuru Kitapçığı)	136
abb)ICD (Hastalıkların Uluslararası Sınıflaması).....	138
ac) Kusur Yeteneğini Etkileyebilen Başlıca Psikiyatrik Bozuklukların İncelenmesi	140
aca)Zeka Geriliği	141
acb)Psikoz ile Seyreden Hastalıklar	145
acba)Şizofreni	146
acbb)Bipolar Affektif Bozukluk.....	149
acbc)Şizoafektif Bozukluk	151
acbd)Disosiyatif Bozukluklar.....	151
acc)Demans	153

VIII

acd)Dürtü Bozuklukları	156
acda)Kleptomani	157
acdb)Kumar Oynama Bağımlılığı	159
acdc)Piromani	160
acdd)Davranım Bozukluğu	162
acde)Pedofilik Bozukluk	164
ace)Kişilik Bozuklukları	166
b)Nörolojik Bozukluklar	173
ba)Tıpta Bozukluk/Anomali Kavramı	176
bb)Nörolojik Bozuklukların Psikiyatrik Bozukluklardan Farkı	177
bba)Nörolojik Bozuklukların Genel Psikiyatrik Bozukluklardan Farkı	177
bbb)Nörolojik Bozuklukların Kişilik Bozukluklarından Farkı	179
bc)Beynin Duygu Ve Davranışları Etkileyebilen Bölümleri	180
bca)Prefrontal Korteks ve Görevleri	181
bcb)Prefrontal Korteksteki Bozuklukların Olası Etkileri	183
bcc)Amigdala ve Görevleri	189
bcd)Amigdaladaki Bozuklukların Olası Etkileri	190
bce)Diğer	191
2)Akıl Hastalığı ile Bağlantılı Durumlar	192
a)Haksız Tahrik	192
b)İhtiras	195
c)Canavarca His	196
d)Tasarlama	202
3)Nörolojik Bozukluklarla İlgili Önem Arz Eden Hususlar	203
a)Nörolojik Bozuklukların Kusur Yeteneğine Etkisinin Tespiti	204
b)Tanı Ölçütlerini Sağlamayan Psikiyatrik Bozuklukların Yeri	205
c)Nörolojik Bozukluk ve Potansiyel Suçluluk	207
d)Nörolojik Bozukluklar ve Özgür İrade	209
SONUÇ	210
KAYNAKÇA	215

KISALTMALAR

ACK	: Alman Ceza Kanunu
ATK	: Adli Tıp Kurumu
AYMK	: Anayasa Mahkemesi Kararı
BT	: Beyin Tomografisi
CD.	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
Çev.	: Çeviren
DKB	: Disosiyatif Kimlik Bozukluğu
DSM	: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel Başvuru Kitapçığı)
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
E	: Esas
E.T	: Erişim Tarihi
fMRI	: Fonksiyonel Manyetik Rezonans Görüntüleme
HD.	: Hukuk Dairesi
ICD	: International Classification of Diseases (Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması)
IQ	: Intelligence Quotient
İKSSTD	: İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Tıp Dergisi
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
KK	: Kabahatler Kanunu
m	: Madde
M.Ö	: Milattan Önce
MRI	: Manyetik Rezonans Görüntüleme
MS	: Multiple Skleroz
M.S	: Milattan Sonra
s.	: Sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
Yarg.	: Yargıtay
YGCK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Hukuk sistemlerinin aydınlanma çağından beri geçirdiği değişimler neticesinde akıl hastalarını cezalandırmadığı veya sağlıklı insanlara nazaran daha düşük cezalara tabi tuttuğu bilinen bir gerçektir. Bazı bölge ve dönemlerde akıl hastaları sağlıklı bireyler gibi, hatta kimi zamanlar daha ağır cezalandırılmış olsa da geneli itibariyle bu yola gidilmemiş, cezalandırmak yerine tehlike arz etmeyecek bir duruma getirmek veya tedavi etmek tercih edilmiştir. Bu tercihte şüphesiz ki akıl hastasının bahse konu eylemi gerçekleştirirken zihinsel kudreti bulunmadığından dolayı kusursuz olması, kusursuz bireyi cezalandırmanın hakkaniyete aykırı olması etkili olmuştur.

Tarihsel süreçte aksi örnekler olsa da geneli itibariyle günümüzde de akıl hastaları "gerçekleştirilen fiilin anlam ve sonuçlarını algılayamıyor veya davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış" ise cezalandırma yoluna gidilmemektedir. Bunun yerine güvenlik tedbirleri uygulanmaktadır. Bu konuya ilişkin temel mevzuat hükmü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 32.maddesinde yer almaktadır. İlgili maddeye göre;

"(1)Akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Ancak, bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur."

"(2)Birinci fıkrada yazılı derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine yirmibeş yıl, müebbet hapis cezası yerine yirmi yıl hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek ceza, altıda birden fazla olmamak üzere indirilebilir. Mahkûm olunan ceza, süresi aynı olmak koşuluyla, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir."

Maddenin ilk fıkrası, kusur yeteneğinin tamamen yok olduğu veya azımsanmayacak derecede azaldığı ve failin cezalandırılmadığı durumu düzenlerken, ikinci fıkrası ise kusur yeteneğinin azaldığı ve cezanın tayininde indirime gidildiği durumları düzenlemektedir.

Kanun maddesinin lafzi yorumu yapıldığında, madde başlığının ve içeriğinin kapsayıcı olmadığı, akıl hastalığı ibaresinin muğlak olduğu, hastalık olarak değerlendirilemeyen bozuklukların kapsam dışı bırakıldığı görülmektedir. Zira, kusur yeteneğini ortadan kaldıran veya azaltan husus için bozukluk değil, direkt olarak hastalık kavramı kullanılmıştır. Bu kelime seçimi, tıbbi anlamda hastalık olarak nitelendirilmeyen durumların TCK m. 32'ye dahil edilip edilemeyeceği sorunsalını ortaya çıkarmıştır.

Bununla birlikte, uygulamada akıl hastalığı olarak psikiyatrik ve nörolojik hastalıkların kabul gördüğü, ancak bazı rahatsızlıkların ve özellikle nörolojik bozuklukların (anormalliklerin) akıl hastalığı kavramına dahil edilmediği görülmektedir.

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, özellikle Kara Avrupası'nda akıl hastalığı kavramının genişletildiği veya yeni kavramlar kullanıldığı dikkat çekmektedir. Örneğin Alman Ceza Kanunu'nun 20.maddesi, Akıl Hastalığı'na Bağlı Cezai Sorumluluğun Yokluğu başlığını taşısa da, maddenin içeriğinde "Patolojik Zihinsel Hastalık", "Yoğun Bilişsel Bozukluk", "Zihinsel Yetersizlik" ve "Diğer Zihinsel Anormallikler" kavramlarına yer verilmiştir.¹ Kapsayıcılığı itibariyle Almanya'da yapılan düzenlemenin daha isabetli olduğu düşünülebilir.

Doktrinde pek çok yazar; her bozukluk TCK'da belirtilen akıl hastalığı niteliği taşımadığından dolayı ve psikiyatrik hastalık olarak değerlendirilemeyen bazı durumlar kusur yeteneğini ortadan kaldırabildiğinden

---

¹ ACK m.20 Türkçe çeviri: "*hastalık teşkil eden ruhi bir bozukluktan, esaslı bir şuur bozukluğundan veya akıl zayıflığından veya başka bir anormal ağır ruhi bozukluktan dolayı, failin hukuka aykırılığını anlama ve bu anlayışa göre hareket etme kabiliyetine sahip bulunmayan bir kişi kusurlu hareket etmiş olmaz.*" Bayındır, Sinan, "Türk Ceza Hukukunda Akıl Hastalığı ve Sonuçları", Legal Hukuk Dergisi Mart 2011, s.889-916, <http://bayindirhukuk.com.tr/wp-content/uploads/2019/08/Makale-2804625.pdf>, E.T 15.05.2021, s.890.

veya azaltabildiğinden dolayı akıl hastalığı kavramı yerine "akli arıza", "akli maluliyet" gibi farklı kavramların kullanılmasını önermiştir.²

Gerçekten de, tıp alanında bilhassa 21.yüzyılın başlarından itibaren yapılan çalışmalar sonucunda beynin bazı bölümlerinin işlevsel olarak doğrudan veya dolaylı şekilde davranışları etkileyebildiği ortaya çıkmıştır. Beynin bu bölümlerindeki nörolojik bozukluklar veya psikiyatrik olarak bozukluk olup akıl hastalığı olarak nitelendirilemeyen durumlar tıbben akıl hastalığı olarak nitelendirilmemektedir, ancak bu bozuklukların duygu, düşünce ve davranışları etkileyebildiği ortaya konmuştur. Bu güncel gelişmeler ışığında, hukuk sistemleri kendini revize etmeye başlamıştır.

Bu çalışma ile, akıl hastalığı kavramı incelenecek, bununla birlikte kavramın doğruluğu, yerine hangi kavramların kullanılabileceği, bazı psikiyatrik ve nörolojik bozuklukların akıl hastalığı kavramına dahil edilip edilmemesi gerekliliği tartışmaya açılacaktır. Temel düşünce; kusur yeteneği ortadan kalkmış veya azalmış olan akıl hastaları kusurluluk durumları dikkate alınarak cezalandırılmıyor veya bu kişilerin cezalarında indirime gidiliyor ise, kusur yeteneği "akıl hastalığı" olarak nitelendirilemeyecek bozukluk ve anormallikler ile etkilenen bu kişilerin de kusurluluk durumlarının dikkate alınması gerektiğidir. Ceza hukukunda akıl hastalığı, başlı başına multidisipliner çalışmayı gerektirdiğinden dolayı, çalışmada pek çok farklı konuya yer verilmiştir.³

İlk bölümde, tartışmaya zemin oluşturmak adına akıl hastalıklarının ve konuya ilişkin ceza hukukunun tarihi, akıl hastalığının tanımı, önerilen alternatifler ve ceza hukuku teorileri ışığında akıl hastalığı kavramı incelenecektir. Ceza hukuku felsefesinin iki büyük okulu; Klasik Okul ve Pozitivist Okula değinilecek, bu öğretilerin akıl hastalığı sahibi kişilerin

---

² Özal, Nejat Hüseyin, "Tam Ve Kısmi Akıl Hastalıklarının Ceza Sorumluluğuna Etkisi", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991, <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/22430.pdf>, E.T 18.07.2021, s.68.

³ "...Konunun başta adli psikiyatri ve kusur yeteneği ile ilgili olarak tıp ve hukuk alanını ilgilendirmesi, ancak aynı zamanda irade özgürlüğü kapsamında felsefe ve nöro bilimler ile de yakından ilişkili olması, bu alanlardaki değişik bakış açılarının da incelenmesini zorunlu kılmaktadır." Yıldız, Mehmet Emre; "Ceza Hukukunda Akıl Hastalığının Kusur Yeteneğine Etkisi ve Akıl Hastalarına Özgü Güvenlik Tedbirleri" , Adalet Yayınevi 1.Baskı, Ankara 2020, s.22.

cezalandırılmasında savundukları görüşler irdelenecektir. Ayrıca irdelenen her görüşün eleştirisine yer verilecektir.

İlk bölümde tanım, tarihsel inceleme ve akabinde ceza hukuku teorileri ışığında inceleme yapıldıktan sonra, ikinci bölümde akıl hastalığı kavramı maddi ceza hukuku, ceza muhakemesi hukuku ve infaz hukuku merceğinde incelenecektir. Ceza hukuku öğretisi ve uygulamasındaki mevcut durum, kusur, akıl hastalığı kavramı ve nörolojik bozuklukların bu düzendeki olması gereken yeri, gerek Türk hukuku gerek karşılaştırmalı hukuk nazara alınarak irdelenecektir. Akıl hastalarının cezalandırılmaması veya cezasında indirimine gidilmesi ceza hukukundaki "Kusur" kavramı ile ilişkili olduğu için bu kavram detaylı bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Üçüncü bölümde; akıl hastalığı kavramı, yani çalışmada önerildiği üzere psikiyatrik ve nörolojik bozukluklar tıbbi anlamda incelenecek, haksız tahrik gibi akıl hastalıkları ile bağdaştırılabilecek bir takım durumlar irdelenecek, son olarak nörolojik bozuklukların akıl hastalığı kavramına dahil edileceği durumda ortaya çıkabilecek bazı hukuki problemlere değinilecektir.